Giedrius Aleliūnas, Algimantas Merkevičius

Medininkų pilies archeologiniai tyrimai 1994 metais

1994 m. PTC LP tęsė Medininkų pilies archeologinius tyrimus, pradėtus 1992 m. (žr. ATL 1992 ir 1993 metais. V., 1994. P.191-195). Tyrinėtas pilies kiemo PR kampas, atlikti žvalgomieji tyrimai už pilies ribų. 1994 m. ištirtas 171 m^2 plotas.

Pilies vidiniame kieme tirti 2 plotai. Plotas Nr.1 buvo 6x10 m dydžio. Jis kastas PR kiemo kampe, 5 m į Š nuo P pilies sienos. 10x10 m dydžio plotas Nr.2 kastas 10 m į Š nuo ploto Nr.1. Ši pilies kiemo dalis tyrinėjimams pasirinkta todėl, kad tai mažiausiai trukdanti pilies restauravimo ir konservavimo darbams vieta bei čia tikėtasi rasti mažiau suardytus sluoksnius.

Plote Nr.1 žemės paviršius buvo nelygus. Prie R sienos kv.1-6A-F susidaręs griuvenų kauburys, nuolaidėjantis V kryptimi. Ploto V dalis lygi (kv.8-10A-F). Griuvenos susidariusios XIX-XX a. Jose rasta keletas gelsva emale dengtų puodų fragmentų bei keli geležiniai dirbiniai: grandis, vyrio dalis, vinys. Po griuvenomis giliau buvo smulkesnių griuvenų sluoksniai. Ploto V dalyje (kv.7-10A-F) po velėna atsidengė tamsiai pilka žemė. Ji be didesnių pakitimų buvo kasama iki pat įžemio. Prie R sienos esančiose griuvenose rasta pavienių XVII a. puodų kaklelių. Puodai 2 tipų: vieni su žymiai profiliuotu kakleliu ir atsikišusia lūpa; kiti nežymiai profiliuoti su bangelės ornamentu kaklelyje. V ploto pusėje esančios 60 cm storio juodos žemės sluoksnio apatinėje dalyje rasti 24 XIV-XV a. keramikos fragmentai. Ši keramika puošta viengubos ar dvigubos bangelės ornamentu.

Po juoda žeme pasiektas įžemis - rudas molis. Molio paviršiuje aptiktos 9 juodos spalvos dėmės - stulpavietės. 4 iš jų, išsidėsčiusios puslankiu, buvo kv.3-4D-E. Dėmių dydis paviršiuje 20x20 cm, gylis 10-42 cm. Preparuojant stulpavietes, rasta degėsių, sutrūnijusio medžio fragmentų. Kitos 5 stulpavietės buvo išsidėsčiusios dviejomis eilėmis lygiagrečiai su pilies P siena. Jų dydis 40-60x40-50 cm.

Ploto Nr.1 ŠV dalyje rasta židinio dalis (kv.10E-F). Jį sudarė apvali degto molio dėmė, apdėta 20x30x30 cm ir panašaus dydžio akmenimis.

Židinio gylis 30 cm. Virš židinio buvo 5 cm storio angliukų bei degėsių sluoksnelis. Ploto Nr.1 ŠR kampe iškasta 2x1 m dydžio perkasa, siekiant išsiaiškinti pamatų apačią ir atsekti sienos statybos metu kasto griovio plotį. Sienos apačia pasiekta 2,8 m gylyje. 2,5 m gylyje prie sienos yra išplatėjimas-banketė, kurios plotis 60 cm. Pamatų griovio plotis perkasos viršuje - 1,2 m.

Ploto Nr.2 R sienelė sutampa su pilies R siena. Ploto paviršius nelygus. Prie pilies R sienos susidaręs griuvenų (stambių akmenų, plytų, rišančio skiedinio) kauburys, kurio aukštis 1,2 m. Griuvenose rasta vėlyvos XVIII-XIX a. keramikos. Ploto V dalyje (kv.6-10A-J) po velėna buvo tamsios žemės sluoksnis. Kv.5-7C-J tame sluoksnyje, 30 cm gylyje, išryškėjo šiukšlių duobė su XIX a. kokliais, plytgaliais, gyvulių kaulais, kitomis buitinėmis šiukšlėmis. Prie pilies R sienos kv.1-2A-J, 1,45 m gylyje, atidengtas 1x1,2 m dydžio židinys. Tai apdėtas akmenimis perdegusio molio plotas. Jo storis 18 cm. Tame pačiame gylyje išryškėjo ir 3,5x1,5 m dydžio molio dėmė - greičiausiai buvusios krosnies liekanos. Prie krosnies ir židinio rasta puodų šukių, puoštų bangelių ar lygiagrečių linijų ornamentu (būdingų XIV-XV a.). Po židiniu prie R sienos buvo tinko sluoksnelis, po kuriuo aptiktas supiltinis smėlio sluoksnis, V pusėje pereinantis į juodos žemės sluoksnį. Kaip ir plote Nr.1, pilkoje žemėje virš įžemio išryškėjo 5 stulpaviečių eilė. Stulpaviečių dydis 30-90 cm, gylis 20-70 cm. Kai kurios stulpavietės apdėtos akmenimis. Ši stulpaviečių eilė nutolusi nuo pilies R sienos 6-6,5 m atstumu. Matyt, tai ne gynybinės galerijos stulpai, o greičiau kokio nors statinio stulpų vietos. Prie R sienos supiltiniame smėlio sluoksnyje rasta eilė sudėtų akmenų. Šalia jos aptikta atsitiktinių puodų šukių, tarp jų du lipdytinio puodo fragmentai. Kartu išryškėjo 1,5-2 m pločio pamatų griovys. Jo dugne sudėti akmenys. Kraštiniai iš jų surišti su siena, kiti akmenys tik prišlieti. Pamatų apačia pasiekta 2-2,2 m gylyje.

Kartu atlikti žvalgomieji tyrimai už pilies ribų. Iškasti 8 šurfai, ištirtas bendras 11 m^2 plotas. Šurfai Nr.1-3 kasti tarp kelio į Turgelius ir mechaninių dirbtuvių. Kultūrinio sluoksnio storis 70-130 cm, viršutinė jo dalis iki 50 cm gylio sumaišyta ariant. Šurfuose rasta XVII a. keramikos. Šurfe Nr.3 aptiktas lipdyto puodo fragmentas. Keramikos rasta ir viršutiniame sluoksnyje. Šurfe Nr.4, kastame į V nuo dirbtuvių, kultūrinio sluoksnio nerasta.

Šurfuose Nr.5-6, kastuose Medininkų Š dalyje, į P nuo dabartinių kapinių, kultūrinio sluoksnio storis 50 cm. Čia rasta pavienių XVII-XVIII a. puodų fragmentų.

Šurfas Nr.7 kastas tarp pilies Š sienos ir senojo kelio į Minską, 30 m atstumu nuo jo, spėjamoje gyvenvietėje. Kultūrinio sluoksnio storis čia siekia 1,2 m. Radiniai aptikti tik viršutiniame pilkos žemės sluoksnyje. Tai XVII a. karnizinio koklio, puošto augaliniu ornamentu, dengto žalia glazūra, dalis, to paties laiko puodų fragmentai.

Šurfas Nr.8 iškastas į ŠR nuo dabartinės mokyklos. Kultūrinio sluoksnio storis jame siekia 40 cm. Šurfe rasti keli XVIII-XIX a. puodų fragmentai.

Kęstutis Katalynas

Žvalgomieji archeologiniai tyrimai Vilniuje, Kalnų parko rajone

Iki 1994 m. buvo tyrinėta tik P, V ir centrinė Kalnų parko dalys, todėl iki šiol neaišku, kiek tęsėsi čia buvusios Kreivosios pilies papiliai bei kada jie susiformavo. 1994 m. buvo žvalgytos šalia Olandų gatvės esančios kalvos - kai kurių autorių nuomone, tai esą bevardis piliakalnis ir žvalgakalnis. Nustatyta, kad abi kalvos neturi nei išorinių piliakalnių požymių, nei kultūrinio sluoksnio, todėl nelaikytinos archeologijos paminklais.

Tęsiant šiuos darbus, 1995 m. Stalo kalno V ir P pakraščiuose buvo iškasti 3 žvalgomieji šurfai; tyrinėtas bendras 12 m^2 plotas. Pirmieji šurfai buvo aikštelės V pakraštyje. Šurfe Nr.1 po velėna buvusiame dirvožemyje aptiktos dvi žiestų puodų šukės, datuojamos XIII-XIV a. ir XVII a., 25 cm gylyje šurfe prasidėjo nejudintas smėlis. Šurfe Nr.2 iki 1-1,35 m gylio buvo maišyto smėlio sluoksnis su smulkiais žiestos keramikos fragmentais, juostinio žiedo dalimi. Radiniai patekę iš suardyto kultūrinio sluoksnio. 1-1,1 m gylyje šurfo R dalyje prasidėjo tamsiai pilkas kultūrinis sluoksnis, jo paviršius nuolaidėjo į V, Stalo kalno šlaito link. Šio sluoksnio storis 30-50 cm. Jame aptikta smulkių žiestos keramikos fragmentų, datuojamų XIV a. Be to, abiejuose minėtuose horizontuose aptiktos dvi titnago